מנורת המאור — תפילות חג הסוכות

תפלות של חג הסכות. ערבית ושחרית ומוסף ומנחה כתפלת ימים טובים של פסח. ואין ביניהם הפרש, אלא שאומרים במקום את יום חג המצות הזה את יום טוב מקרא קדש הזה, זמן חירותנו את יום חג הסוכות הזה, את יום טוב מקרא קדש הזה זמן שמחתנו, דכתי' (דברים טז, יד) ושמחת בחגך. ואם חל להיות בשבת מזכירו באמצע ובחתימה. וגומרין ההלל כל שבעת ימי החג, וגם בשמיני חג עצרת, ואין גומרין אותו בפסח אלא יום טוב ראשון בלבד, והשני מפני הספק, מפני שקרבנות של חג המצות כולן שוין ושל חג הסוכות קרבנו כל יום משונה מחבירו. כדגרסי' במסכת ערכין מאי שנא בפסח דלא גמרי הלל כל יומא ובחג גמרי כל יומא, חג חלוק בקרבנות, פסח אינו חלוק בקרבנות. ואחר שגומרין ההלל, מוציאין שני ספרים, וקורין באחד חמשה בפרשת אמור אל הכהנים, משור או כשב או עז עד וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. ואם חל להיות בשבת קורין אותה שבעה. וקורא המפטיר בספר השני בפרשת פנחס ובחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה. ואלו הפרשיות עצמן קורין ביום טוב שני. ומפטירין ביום טוב ראשון הנה יום בא לה', וביום טוב שני ויקהלו אל המלך שלמה, כדגרסי' במסכת מגלה בשני ימים טובים הראשונים קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים ומפטיר ביום הראשון הנה יום בא לה' וביום שני ויקהלו. וחוזרין הספרים, ומתפללים תפלת מוסף, וחוזר ש"צ התפלה, ואומר קדיש תתקבל, וקורין משניות, פרק סוכה שהיא גבוהה מעשרים אמה וכו', וביום טוב שני משניות, פרק הישן תחת המטה.

שבת בחולו של מועד, בשבת בחולו של מועד של פסח בתפלות ובפרשה. ובשאר ימות חולו של מועד, שהוא שלישי לחג, קורא כהן וביום השני, ולוי וביום השלישי, ושלישי חוזר וקורא וביום השלישי, ורביעי חוזר וקורא וביום השני וביום השלישי, משום ספק היום. וביום השני של חולו של מועד, שהוא רביעי לחג, קורא כהן וביום השלישי, ולוי וביום השלישי, וחוזר וקורא שלישי וביום הג', וחוזר וקורא רביעי וביום השלישי וביום הרביעי. ועל הסדר הזה קורין עד יום השביעי. וביום השביעי, שהוא יום הושענא רבה, קורא כהן וביום הששי, ולוי וביום השביעי, וחוזר וקורא שלישי וביום הששי, ורביעי קורא וביום הששי וביום השביעי, משום ספק היום.

תפלות של שני ימים טובים של שמיני חג עצרת. ערבית שחרית ומוסף ומנחה כתפלת שני ימים טובים של חג הסוכות, אלא שאומרים במקום את חג הסכות הזה את יום שמיני חג עצרת הזה, את יום טוב מקרא קדש הזה זמן שמחתנו. ואומר שהחיינו בליל יום טוב ראשון, מפני שהוא חג בפני עצמו, כדגרסי' בפסיקתא רבנן אמרי יום השמיני רגל בפני עצמו, פרק בפני עצמו, קרבן בפני עצמו, טעון ברכה לעצמו. ומה הוא טעון ברכה לעצמו, א"ר אילא להזכיר בה זמן. תדע לך שמועד בפני עצמו, אמ' ר' אבין הלוי בשם ר' אחא, בכל ימות החג כתי' וביום וביום, ובזה כתי' (במדבר כט, לה) ביום השמיני עצרת תהיה לכם, להודיעך שמועד בפני עצמו. וגרסי' בפרק לולב וערבה, שמיני חלוק משלפניו. פז"ר קש"ב. פירוש פי פייס בפני עצמו, ז' זמן בפני עצמו, ר' רגל בפני עצמו, קרבן בפני עצמו, שיר בפני עצמו, ברכה בפני עצמה. פי' פייס, שהיו הכהנים מפילין גורלות על הקרבנות כל רגל ורגל בפני עצמו.

ומוציאין ביום טוב ראשון שני ספרים, קורין באחד בפרשת כל הבכור חמשה. ואם חל להיות בשבת מתחילין מן עשר תעשר וקורין אותה שבעה. ובספר השני קורא המפטיר בפרשת פנחס ביום השמיני עצרת תהיה לכם. ומפטירין ויהי ככלות שלמה. ושונים פרשת ביצה שנולדה ביום טוב.

ומזכירין גבורת גשמים. והתקינו רז"ל להזכיר הטל ביום טוב ראשון של פסח והגשם ביום טוב ראשון של שמיני חג עצרת, מפני שהטל לעולם סימן ברכה, כדי שיעברו כל המועדים בטל, שהוא סימן ברכה. שכן מצינו ביצחק אבינו ע"ה שבירך ליעקב אבינו ע"ה בטל, ואמ' לו ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש. ומשה רבינו ע"ה בירך ליוסף בטל, ואמר וליוסף אמר מבורכת ה' ארצו מטל השמים מעל ומתהום רובצת תחת. והגשמים אינן סימן ברכה בחג, וע"כ אין מזכירין אותן עד שיעבור החג. דתנן במ' תעניות הגשמים בחג למה הן דומין, לעבד שבא למזוג לרבו ושפך לו הקיתון על פניו. פי' הב"ה צונו לישב בסוכה שבעת ימי החג, ואם אינו מניח אותנו לישב בה מפני הגשמים, יראה שלא רצה במצותיו. וגרסי' בפסיקתא אמ' ר' חנינא בר אבא, בפסח כתי' (דברים טז, ח) עצרת לה' אלהיך, בפסח אני נועל מפניכם את הרוחות ואת הגשמים, בשביל שתזקקו למלאכה, ר"ל לקצור ולבצור ולאסוף פירות, אבל עכשו בחג אתם נועלין עצמיכם מלפני ואני פותח לכם אוצרות הרוחות ואוצרות הגשמים, הוי עצרת תהיה לכם. א"ר חנינא בריה דרב אדא, מה יפו פעמים בנעלים, בנעל אין כתי' כאן, אלא בנעלים, בשתי נעילות נעילה בפסח ונעילה בחג. בפסח כתי' (דברים טז, ח) עצרת היא, ובחג כתיב (במדבר כט, לה) עצרת תהיה לכם. אמ' הב"ה לישראל כגון אתם נועלין לפני בפסח, ואני נועל לפניכם בחג, ואני משיב הרוחות ומעלה עננים ומוריד גשמים, ומפריח טללים ומדשן פירות ומגדל עשבים, ואתם נועלין לפני בפסח, ואתם קוצרים ומוציאין את הארץ מלאה פירות. א"ר יהושע בן לוי, ראויה היתה עצרת של חג להיות

רחוקה ממנו חמשים יום. משל למה הדבר דומה, למלך, שהיו לו בנות נשואות במקום קרוב ובנות נשואות במקום רחוק. אלו שהיו נשואות במקום קרוב, אית ביומא דייזלון וייתון, ואלו שהן נשואות במקום רחוק דלית ביומא דייזלון וייתון. אמ' המלך אני ואתם נשמח יום אחד. כך בפסח, על ידי שישראל יוצאין מימות הגשמים לימות החמה, היא רחוקה ממנו עצרת חמשים יום, דאית ביומא דייזלון וייתון, אבל בחג, על ידי שישראל נכנסין מן הקיץ לחורף, ובאין ימות הגשמים, טרחות הדרך קשה, לפיכך אינה רחוקה ממנו חמשים יום, דלית ביומא דייזלון וייתון, אמ' הב"ה אני ואתם נשמח יום אחד, הכא אמר עצרת תהיה לכם, ולהלן אמר עצרת לה' אלהיך, הכל ביחד.

וגרסינן במדרש השכם אמ' ר' אלכסנדריא, משל למלך שבאה לו שמחה. כל ימי המשתה מטרונה אומרת לבני פלטרין, עד שהמלך בשמחתו שאלו ממנו צרכיכם. כיון שראתה שתמו ימי המשתה והם לא שאלו, משכה להם עוד יום אחד כדי שישאלו בו. כך כל ישראל. שבעת ימי החג התורה רומזת לישראל ואומרת, שאלו מה' מטר, ורמז לדבר בפרשיות אומר וביום השני פרים וגו' ונסכהם, מ"ם יתירה, בששי ונסכיה יו"ד יתירה, בשביעי כמשפטם, מ"ם יתירה, סימן מים. מכאן לניסוך המים מן התורה בחג. וכיון שלא שאלו בשבעת ימי החג, כבשה להם התורה עוד יום אחד. לכך נאמר ביום השמיני עצרת תהיה לכם. לכם בגימטריא תשעים, כמנין מים, ובו שואלין את הגשמים.

אמר המחבר. וראוי היה לשאול את הגשמים ביום טוב ראשון של חג, ותקנו שלא לשאול אותן בשביל הסוכה, כמו שאמרתי. ואע"פ שאין שואלין הגשמים בחג בשביל מצות סוכה, אפי' הכי ישראל רומזין לפני הב"ה שיתן להם גשמים, מפני שהוא עונת גשמים ועת הזריעה, ומרצין לפני הב"ה בלולב ואתרוג והדס וערבה, מפני שארבעת מינין הללו גדלין על המים, ומתחננין בהן לפני הב"ה כל שבעת ימי החג, ומבקשין מלפניו לרחם על הארץ ולתת גשמים בעתם. משל למלך שהיה רגיל ליתן לעבדו משולחנו לחם בכל יום ויום לפרנסתו ופרנסת בניו ואנשי ביתו. פקיד המלך עשה חופה לבנו, וזימן למלך לאכול כל שבעת ימי המשתה. אמ' המלך לעבדו שהיה רגיל לתת לו הלחם, הפקיד שלי זמנני לאכול בחופת בנו כל שבעת ימי המשתה, ואיני אוכל על שולחני, אכול משלך עד שיעברו ימי המשתה, ואחר כך אתן לך משולחני כמשפטי. מה עשה העבד, לקח בנו ובנותיו הקטנים, וכל אנשי ביתו, והיה מתראה לפני המלך כל שבעת ימי המשתה, כלומר, אדוני המלך אע"פ שאיני מבקש ממך פרנסתי, לאחר שיעברו ימי המשתה ותאכל על שולחנך, זכרני מיד וזכור לאלו שאין להם מרחם זולתך. כך ישראל, כל שבעת ימי החג, מתראין לפני הב"ה, ומתחננין לפניו בלולב ואתרוג והדס וערבה, כלומר, רבונו של עולם, אע"פ שאין הגשמים סימן ברכה בחג, כדי לקיים מצות סוכה, מ"מ עונת הגשמים הם, רחם על ארבעת מינין האלו, שהם גדלין על המים, ואילולי המים היו יבשים, ותן לנו גשמי רצון מיד אחר החג ע"כ.

ד"א ביום השמיני עצרת תהיה לכם. אמר ר' אלכסנדראי, משל למלך שבאת לו שמחה. כל שבעת ימי המשתה. היה בנו של מלך טרוח עם האורחים. כיון שיצאו שבעת ימי המשתה, אמ' המלך לבנו, בני, יודע אני שהיית טרוח עם האורחים, ועתה אני ואתה נשמח יום אחד, ואיני מטריח עליך הרבה, אלא תרנגול אחד וליטרא אחת בשר. כך כל שבעת ימי החג ישראל עסוקין בקרבנותיהם של אומות העולם, ואמ' ר' פנחס, כל אותן שבעים פרים שהיו ישראל מקריבים בחג, כנגד שבעים אומות הם, כדי שלא ישטינו עליהם, מפני שאומות העולם מתקנאין בתפלותיהן של ישראל ובאהבת הב"ה לישראל, שנא' (תהלים קט, ד) תחת אהבתי ישטנוני ואני תפלה. וכיון שיצאו שבעת ימי החג, אמ' הב"ה לישראל, אני יודע שכל שבעת ימי החג הייתם עסוקים בקרבנותיהם של אומות העולם, ועכשיו אני ואתם נשמח יום אחד, ואיני מטריח עליכם בקרבנות, אלא פר אחד ואיל אחד, וכיון ששמעו ישראל, התחילו מקלסין להב"ה ואומרים, זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו. אמ' ר' אבין, אין אנו יודעין במה לשמוח, אם ביום אם בהב"ה, אלא ממה שאמ' הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך, בך בהב"ה, בך בתורתך, בך בישועתך. אמ' יצחק, נגילה ונשמחה בעשרים ושתים אותיות שכתבת עלינו בתורתך כמנין בך, והם כ"ב אותיות שבאלפא ביתא. יום טוב שני והוא יום שמחת תורה. מוציאין שלשה ספרים, וקורין באחד חמשה בפרשת וזאת הברכה, הד' מהם עד ומשפטיו עם ישראל, וחוזר וקורא החמישי, והוא המסיים, מן וזאת הברכה עד לעיני כל ישראל, וקורא הששי, והוא המתחיל בספר השני, מן בראשית עד אשר ברא אלהים לעשות. ונהגו להתיר להתחיל מיד בבראשית אחר שמסיימין את התורה, כדי שלא יראה כמי שמשליך מעליו את המשוי, אלא רצוא ושוב בקריאת התורה, מיד שגומרין מתחילין. וקורא המפטיר בספר הג' בפרשת פנחס, ביום השמיני עצרת תהיה לכם, ומפטירין ויהי אחרי מות משה עבד ה'. ושונין משניות, פרק הכל חייבין בראייה, ממסכת חגיגה.

גדולה תפלה, שבזכותה עושה הב"ה שלום בארץ, ומקריב את הרחוקים, ומביא רפואה לעולם, שנא' (ישעיהו נז, יט) בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו.

כלו תפלות שבח ולאל ותהלות סליק פרקא